

De strafrechtelijke bescherming van jongeren tegen seksuele contactlegging*

Juul Gooren

Jongeren tussen de twaalf en achttien jaar worden volgens de Nederlandse wet strafrechtelijk beschermd tegen seksueel contact dat vrijwillig tot stand kan zijn gekomen. Voor jongeren die zonder dwang seksueel worden benaderd en/of zelf seksuele toenadering zoeken, geldt dat ze weliswaar worden beschermd tegen dat contact, maar tegelijkertijd een seksueel actieve rol kunnen hebben gespeeld. Dit artikel staat stil bij de wijze waarop ontuchtplegers seksueel contact leggen en hoe dergelijke contacten met jongeren zich gegeven de faciliterende rol van het slachtoffer kunnen voordoen. Met een politie/justitie bril zal worden gekeken naar de taxatie van zulke seksuele voorvallen. De richtinggevende vraag is hoe in de opsporing en vervolging gestalte wordt gegeven aan de bescherming van de jongere én aan de rechtsbescherming van de dader.

1 Inleiding

In het laatmoderne Westen bestaan veel zorgen als het op seksueel gedrag van en met minderjarigen aankomt (zie bijvoorbeeld Killias 2000; Brownlie 2001; Levine 2002; Hawkes & Egan 2008; Gooren 2011a). De juridische term 'minderjarige' is breed en omvat zowel *kinderen* tot twaalf jaar voor wie seks betrekkelijk wezensvreemd is en *jongeren* vanaf twaalf jaar die zelfbewust seksueel actief kunnen zijn. Over die laatste groep gaat dit artikel. Met name jongeren in de wat latere tienerjaren zijn seksuele wezens en nogal wat geven daar ook uiting aan middels (soms strafbaar) seksueel gedrag. In dat verband kan worden gedacht aan jongeren die seksuele relaties hebben met volwassenen, leerlingen die seksueel contact hebben met leraren, tienermeisjes die bereid zijn tot ruilseks, groepsseks in garageboxen en ook het internet dat in toenemende mate een platform lijkt te bieden voor seksueel contact met en door jongeren. Bescherming is in bovenstaande gevallen mogelijk via de ontuchtartikelen 245, 247, 248a en 249 Wetboek van Strafrecht

* Het onderzoek waarop dit artikel is gebaseerd, is mogelijk gemaakt door financiering van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek Seksualiteit (FWOS).

(Sr)¹ en voor deze artikelen is dwang geen vereiste. Jongeren tussen de twaalf en achttien jaar worden in Nederland dus strafrechtelijk beschermd tegen seksueel contact dat vrijwillig tot stand kan zijn gekomen. Seksuele omgang kent voor jongeren wellicht een wat lossere en vrijblijvende karakter dan wordt verondersteld door autoriteiten en daarmee ontstaat een spanningsveld tussen zelfbepaling en zelfbescherming. De vraag is dan of op dergelijke zaken ook anders gereageerd moet worden door het strafrecht. Zo komen zelfs een zedenofficier en een rechter er in de krant openlijk voor uit dat zij zich door de wetgever gedwongen voelen om bij een bewezenverklaring van seks werktuiglijk tot strafeis en strafoplegging te komen, terwijl zij vinden dat de strafbaarstelling achterhaald is gezien de meer voorlijke positie die jongeren momenteel op seksueel gebied innemen.² In het krantenbericht wordt door diezelfde officier en rechter toegevoegd dat de wetgeving eigenlijk gewijzigd moet worden omdat uit onderzoek zou blijken dat jongeren steeds vroeger en frequenter seksueel actief zijn. De leeftijdsgrens zou met andere woorden omlaag moeten, omdat het niet meer aansluit bij de belevingswereld van jongeren die dergelijke relaties aangaan. Tieners die seksueel worden benaderd en/of zelf seksuele toenadering zoeken, worden via het strafrecht dus beschermd en desnoods tegen zichzelf, maar kunnen tegelijkertijd een seksueel actieve rol hebben gespeeld.

Dit artikel staat stil bij de wijze waarop plegers van ontucht seksueel contact leggen en hoe dergelijke contacten met jongeren zich kunnen voordoen. Met een politieke/justitiële bril zal worden gekeken naar de taxatie van zulke seksuele voorvallen. Achtereenvolgens zal kort een theoretisch kader worden geschetst waarin de voor het strafrecht relevante aspecten van slachtoffers en daders aan bod zullen komen. Vervolgens zal worden verantwoord hoe data zijn vergaard aan de hand van gesprekken met professionals. Hierna worden aan de hand van de

- 1 'Hij die met iemand, die de leeftijd van twaalf jaren maar nog niet die van zestien jaren heeft bereikt, buiten echt, **ontuchtige handelingen pleegt** die bestaan uit of mede bestaan uit het **seksueel binnendringen van het lichaam**, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie.' (245 Sr).
'Hij die met iemand van wie hij weet dat hij in staat van bewusteloosheid, verminderd bewustzijn of lichamelijk onmacht verkeert, dan wel aan een zodanige gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens lijdt dat hij niet of onvolkomen in staat is zijn wil daaromtrent te bepalen of kenbaar te maken of daartegen weerstand te bieden of met iemand **beneden de leeftijd van zestien jaren** buiten echt **ontuchtige handelingen pleegt** of laatstgemelde **tot het plegen of dulden van zodanige handelingen** buiten echt met een derde **verleidt**, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.' (247 Sr).
'Hij die **door giften of beloften van geld of goed, misbruik van uit feitelijke verhoudingen voortvloeiend overwicht of misleiding** een persoon waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat deze de **leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, opzettelijk beweegt ontuchtige handelingen te plegen of zodanige handelingen van hem te dulden**, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.' (248a Sr).
'Hij die **ontucht pleegt met zijn minderjarig kind, stiefkind of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte**, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.' (249 Sr).
- 2 Zie: www.dvhn.nl/nieuws/nederland/article4454254.ece/Rechter_minimumleeftijd_seks_vanaf_16_jaar_achterhaald.

delictomschrijvingen enkele settings behandeld om de juridische materie nader te verduidelijken via concrete situaties. Daarna wordt ingegaan op het in de openbaarheid komen van dergelijke voorvallen en wat dat betekent voor bewijsvoering. Vervolgens wordt gekeken naar het beschermen van seksueel actieve jongeren in relatie tot hun eigen seksuele activiteit ten opzichte van volwassen en jeugdige daders. Ten slotte wordt het voorgaande gerelateerd aan de richtinggevende vraag hoe in de opsporing en vervolging gestalte wordt gegeven aan de bescherming van jongeren én aan de rechtsbescherming van daders.

2 Theoretisch kader

Bescherming slachtoffer

Een rechterlijk vonnis over ontucht wordt vaak afgesloten met de regel: 'Naar het oordeel van de rechtbank is het een feit van algemene bekendheid dat de psychische en/of lichamelijke gevolgen van gebeurtenissen als in deze zaak aan de orde, voor het slachtoffer ernstig en langdurig kunnen zijn'. Beredeneerd vanuit de bescherming van jongeren is de strafbaarstelling van ontucht noodzakelijk daar de seksuele integriteit van jongeren door (te vroeg) seksueel contact in het geding kan zijn. Door de bestraffing afhankelijk te maken van dwang, zoals bij aanranding en verkrachting gedefinieerd (art. 242, 246 Sr), zijn jongeren overgeleverd aan hun kwetsbaarheid en de geraffineerde trucs van ontuchtplegers. Doordat een minderjarige zich niet verzet heeft, zou de conclusie getrokken kunnen worden dat deze daarin uit vrije wil meegaat en er niet door beschadigd raakt. De crux zit hem echter in de combinatie van de geringe weerbaarheid van de jongere en de invloed van de ontuchtpleger. Met een meer dan gering verschil in leeftijd is seks met een minderjarige in feite altijd ontuchtig. In die gevallen geldt dat jongeren ook beschermd worden tegen verleiding of uitlokking die mede van henzelf uitgaat, de dader moet daar met het oog op veranderd inzicht van de jongere weerstand aan bieden en geen gebruik/misbruik van maken. Bij een gering verschil in leeftijd hoeft echter geen sprake te zijn van ontuchtigheid als het gaat om seksueel contact. Vandaag de dag hoeven seksuele gedragingen met een jongere namelijk niet ontuchtig te zijn als sprake is van een betrekkelijk gering verschil in leeftijd en wanneer deze binnen het verband van een affectieve relatie zijn uitgeoefend. Als de affectieve relatie ontbreekt, kan echter ook een paar jaar verschil in leeftijd ontucht opleveren. De wet gaat er hoe dan ook van uit dat seksueel contact op een minderjarige leeftijd in principe schadelijk is en derhalve strafbaar.

Rechtsbescherming dader

Bij ontuchtzaken is dwang zoals vermeld geen vereiste. Dat wat van de dader uitgaat, datgene wat hem juridisch valt te verwijten, wordt daarom als subtiel verondersteld. In de praktijk zetten politie/justitie bij seks met een jongere vaak primair in op dwang in relatie tot aanranding of verkrachting (art. 242, 246 Sr) en daaronder wordt als vangnet de kwalificatie ontucht gehangen. Voor ontucht geldt een dermate lichte pressie dat niet langer van juridisch relevante dwang kan worden gesproken, maar vaak wel van de strafbaarstelling van ontucht. Dergelijke

pressie zou ik willen omschrijven als invloed en dat is een extra protectie die jongeren tegen niet-dwangmatige seksuele toenadering (door henzelf) beschermt. Het gaat bij invloed dus om iets wat lijkt op dwang maar dat juridisch niet is. Deze speciale *light* versie in relatie tot jongeren, dat wil zeggen pressie via subtielere feiten en omstandigheden die juridisch niet meer als dwang gekwalificeerd kan worden, moet blijken uit *de leeftijd van het slachtoffer* (art. 245, 247 Sr), *de leeftijd van het slachtoffer* in combinatie met *uitlokking, misleiding en/of feitelijke verhoudingen* (art. 248a Sr) of *de leeftijd van het slachtoffer* in combinatie met *een formele betrekking* (art. 249 Sr).³ Voor ontucht is in principe enkel de leeftijd van de jongere voldoende om aan te nemen dat deze de ontuchtige handelingen door invloed ondergaat. De juridische aanname van geringe weerbaarheid van het slachtoffer betekent dat de dader weinig tot niets kan tegenwerpen met betrekking tot de rol van het slachtoffer. Als het seksuele contact bij de toepassing van ontucht feitelijk is komen vast te staan, dan heeft een dader vrijwel geen gronden waarop hij een mogelijke dwaling kan staven. Dat kan een spanning opleveren met de rechtvaardige notie dat aan de dader vooraf en/of tijdens het seksuele voorval enigszins kenbaar moet zijn gemaakt dat de seks strafbaar was vanwege schadelijkheid.

Door zowel de kant van vermeende slachtoffers (door het beschermingsbelang dat politie en justitie voorstaan en middels het schadebelang dat door slachtofferadvocaten wordt behartigd) en die van daders (via advocaten van vermeende daders middels rechtsbescherming) te belichten kan achterhaald worden hoe uiting wordt gegeven aan bescherming en rechtsbescherming.

3 Methode

Van belang is te achterhalen hoe de concrete opsporing en vervolging van ontucht verloopt. Derhalve is gekozen voor een discoursanalyse van de handhavingspraktijk. In het strafrecht wordt de werkelijkheid aangaande seksueel contact met jongeren gestructureerd en bijgevolg wordt vastgelegd wat voor waar en moreel wordt gehouden. Een juridisch begrip zoals 'ontucht' leent zich uitstekend voor een strafrechtelijke discoursanalyse, daar taal een essentiële component is voor het constitueren van een bepaalde gewenste toestand (Blommaert & Verfaillie 2009). In de strafrechtsketen wordt de gewenste toestand gemarkeerd doordat wordt aangegeven wat onder de acceptabele en wat onder de onacceptabele uitoefening van seksualiteit moet worden verstaan.

3 De gecursiveerde begrippen staan als bestanddelen in de desbetreffende delictsomschrijvingen opgenomen. Er bestaat voorts een enorme overlap tussen de verschillende delictsomschrijvingen. Zo kan het feit dat een dader misbruik maakt van een bestaande overwichtsituatie aangemerkt worden als een 'andere feitelijke' in de zin van dwang en dus verkrachting en/of aanranding (art. 242, 246 Sr) opleveren. De overwichtsituatie kan echter ook zijn gevoed door de bijzondere verhouding binnen een formele betrekking en daarvoor geldt artikel 249 Sr. Daarnaast kan nog altijd worden uitgeweken naar de meer algemene strafbaarstellingen van artikel 245, 247 en 248a Sr.

Een vermeend slachtoffer moest minimaal twaalf jaar oud zijn, wilde de casus geselecteerd worden voor onderzoek. Voorts moest het gaan om seksueel contact van een dader waarbij vooral het geringe dan wel niet geringe leeftijdsverschil in relatie tot het vermeende slachtoffer een rol speelt. Daarbij moest de dader aanvoeren dat het seksueel contact vrijwillig heeft plaatsgevonden of het vermeende slachtoffer niet in die mate weerstand heeft geboden dat van dwang kan worden gesproken. Naast het raadplegen van wetgeving en jurisprudentie zijn hiervoor gesprekken gevoerd met professionals uit de strafrechtspleging (zedenrechercheurs (23), zedenofficiëren van justitie (13), slachtoffer- (8) en daderadvocaten (17) en deskundigen (5)). Wat betreft *zedenrechercheurs* is naar praktijkervaring en casuïstiek in negen politieregio's geïnformeerd. Bij de regio Hollands Midden zijn in aanvulling op de interviews dertig dossiers uit de periode 2003-2009 geanalyseerd. Wat betreft zedenofficiëren is naar praktijkervaring en casuïstiek in elf arrondissementsparketten geïnformeerd. Om een completer beeld te krijgen zijn daarnaast *advocaten van slachtoffers en daders* ondervraagd en ten slotte *forensisch deskundigen* die op de achtergrond een rol spelen in de strafrechtelijke waarderding van ontucht met jongeren. Via de methode van *snowball-sampling* is de uiteindelijke samenstelling van respondenten tot stand gekomen. Advocaten verwezen veelvuldig over en weer naar elkaar en soms ook naar forensisch deskundigen. Zedenrechercheurs en zedenofficiëren verwezen ook weer over en weer naar elkaar (uiteraard vanwege de innige samenwerking tussen de opsporing en de vervolging) en soms ook naar forensisch deskundigen.

4 Seksuele contactlegging via de delictomschrijvingen bekeken

Met betrekking tot de persoon waarmee een jongere seksueel contact kan hebben, geldt dat in de populaire beeldvorming met name het angstbeeld van de 'pedo' opdoemt: het type persoon dat ronselt in een speeltuin en lokt met snoepjes. Voor jongeren geldt echter dat zij zich niet langer op zulke locaties begeven en zich ook niet meer laten inpalmen door zoetigheid. Toch heeft de vreemde volwassen dader kennelijk contact weten te leggen en gevoelens bij de jongere weten aan te wakkeren. Volgens de zedenrecherche wordt door een dader van ontucht met een jongere *grosso modo* de weg van empathie en verliefdheid (verleiding) of die van giften en beloften (uitlokking) gevolgd om te komen tot seksueel contact met een jongere. Hierna wordt per delictomschrijving en aan de hand van praktijkvoorbeelden stilgestaan bij de wijze van invloed.

Artikel 245 en 247 Sr

Invloed die uitgaat van 'verleiding'⁴ heeft betrekking op de wetsartikelen 245 en 247 Sr. Voor artikel 245 en 247 Sr geldt dat de wijze waarop verleiding tot stand moet komen niet in de wet staat vermeld. Deze vorm van invloed hoeft in feite

4 Dit begrip wordt niet expliciet geoperationaliseerd in de delictomschrijvingen van artikel 245 en 247 Sr, maar wordt hier geïntroduceerd om het onderscheid aan te geven ten opzichte van het begrip uitlokking dat via 248a Sr wel in de wet staat opgenomen.

alleen maar te worden ingelezen op basis van de leeftijd van het slachtoffer. Wel is het zo dat de mate van invloed doorwerkt in de strafmaat.

‘Overmatige aandacht geven, cadeautjes geven, telefoontjes plegen, sms-berichten sturen, al dat soort dingen zijn invloed uitoefenen. Zeker jongeren die onzeker zijn en aan het experimenteren zijn met seksualiteit, die vinden die aandacht wel leuk en spannend en die reageren daar dan inderdaad op.’
(Slachtofferadvocaat)

‘Zo’n meisje is hartstikke verliefd en aan het puberen. De hormonen gieren door het lijf, en ze wil alles ontdekken. Daar komt dan de ideale prins. Die heeft een auto, die heeft werk, die heeft inkomsten, die heeft een huis en die doet alles voor haar. Zij kan komen wanneer ze wil en kan zo haar ei kwijt.’
(Zedenrechercheur)

Een problematiek die door slachtofferadvocaten verscheidene malen wordt aangehaald is die van de verleiding door zogenaamde loverboys (Bullens & Van Horn 2000; Bovenkerk e.a. 2004) en de bewijstechnische moeilijkheden die zich kunnen voordoen met het specifieke wetsartikel dat op dergelijk gedrag toeziet. Als het seksuele contact met een jongere in het teken staat van het in de prostitutie brengen, dan moet dat in principe als mensenhandel worden gekwalificeerd en daarvoor geldt artikel 273f Sr. De bewijslast en de eisen die deze delictsomschrijving aan de bewijsvoering stelt, zijn echter vele malen groter dan de eisen die gelden voor de hier onderzochte artikelen die betrekking hebben op ontucht. De toepassing van ontucht kan in dit soort zaken als een strohalm dienen om dergelijke moderne pooiers, die meisjes met een geringe weerbaarheid bespelen zodat deze vrijwel nooit de doorslaggevende rol van aangever/getuige zullen vervullen, succesvol te vervolgen. De ogenschijnlijke instemming van het slachtoffer is via artikel 245 en 247 Sr namelijk geen blokkade om de gedraging strafwaardig en verwijtbaar te doen zijn. Op die manier kan de rechter, ondanks procesfrustratie aan de kant van het slachtoffer, de dader dus veroordelen bij de enkele vaststelling van seks met een minderjarige. De initiële seks met de loverboy zelf dient dan als oneigenlijke ingang om een dergelijk meisje via ontucht alsnog tegen mensenhandel te beschermen en de dader te bestraffen.

Artikel 248a Sr

Invloed via ‘uitlokking’ is ter zake bij het wetsartikel 248a Sr en hiervoor geldt dat de wijze waarop uitlokking tot stand moet komen wel in de wet staat vermeld en dat deze beïnvloeding getoetst moet worden aan de passage ‘door giften of beloften van geld of goed’. In de volksmond staat dat ook wel bekend als ruilseks (zie bijvoorbeeld De Graaf, Hoing, Zaagsma & Vanwesenbeeck 2007).

‘Een jongen blijkt seksueel afhankelijk te zijn geweest van een veel oudere dader. Het is echter de jongen die daar vervolgens weer op zijn manier gebruik van maakt. Als hij iets nodig heeft dan mailt hij van ‘ik wil graag dit en dat hebben’. Hij weet dan ook dat wanneer hij het krijgt hij daar seks voor

moet leveren. Daarmee perst hij de dader ook af door te stellen dat wanneer hij iets niet krijgt hij alles gaat vertellen aan de autoriteiten. Maar goed, al heeft die jongen honderdduizend bergen met speelgoed gekregen of andere dingen die hij wilde hebben, zo'n man moet beter weten en moet de oudste en meest wijze zijn.' (Zedenrechercheur)

'Nu heb ik zo'n zaak van meisjes van veertien, vijftien jaar die in ruil voor beltegoed naaktfoto's van zichzelf maken en opsturen naar een oudere man. Een aantal van die meisjes heeft vervolgens ook daadwerkelijk heel veel seks met deze man gehad, terwijl ze wisten dat hij veel ouder was, maar ze kregen geld voor de seks. Het is heel lastig om aan te tonen dat het niet vrijwillig is gegaan, ze zijn er zelf iedere keer naartoe gegaan. Toch zal mijn verweer zijn dat die man zelf had moeten weten dat het gewoon niet kon.' (Zedenofficier)

Artikel 248a Sr ziet ook toe op 'misleiding' en dat is vooral relevant bij daders die zich bedienen van het internet voor seksueel contact (over online seksuele activiteit zie Wolak, Finkelhor, Mitchell & Ybarra 2008; Kerstens te verschijnen). Vanwege het bedrieglijke karakter van internet kan het bestanddeel misleiding, relevant voor artikel 248a Sr, door politie en justitie vaak eenvoudig worden bewezen op het moment dat een jongere vanachter de computer wordt uitgelokt of misleid tot ontuchtig gedrag, bij zichzelf of met anderen. De omvang van ontucht via internet wordt steeds groter; ogenschijnlijk consequenteloos op de slaapkamer achter de computer wordt voor veel jongeren kennelijk een situatie gecreëerd waarin zij zich in seksueel opzicht vrijpostiger opstellen en daar kan misbruik van gemaakt worden.

'Vooral met betrekking tot webcamseks lijkt het wel of veel van die kinderen echt denken dat het virtueel is en denken: als hij het wil dan doe ik het wel want niemand ziet het. Het begin is vaak artikel 248a Sr want het gebeurt veel dat oudere mannen zeggen dat ze dertien, veertien, vijftien zijn en dan denkt dat meisje dat hij op dezelfde leeftijd zit als zij en daarom laat ze wat makkelijker haar borsten zien.' (Zedenofficier)

Misleiding is in feite exemplarisch voor de niet-transparante setting van virtuele seks waarbij niets hoeft te zijn wat het lijkt. Bij misleiding over en weer stuiten we op de bizarre wereld van internet en op de grenzen van artikel 248a Sr.

'We hadden een verdachte van vijftig jaar in het vizier. Dat was een man die via internet vanaf een zolderkamer bij zijn ouders contact aan het leggen was met scholieren. Op een gegeven moment had ik via het IP-adres van een van zijn slachtoffers het woonadres van dat slachtoffer te pakken. Daar woonde inderdaad een meisje. Zij woonde daar alleen met haar vader, omdat de ouders waren gescheiden. Ik vroeg hoe zijn dochter taalkundig was. Ze was slecht met 'd' en 't', terwijl in geen van die chatwisselingen een taalfout stond. Toen brak de vader en verklaarde hij dat hij zich als meisje had uitgegeven. Hij was een boekhouder die helemaal geen sociaal contact meer had sinds zijn

scheiding en dit wel opwindend vond. Dus: een 48-jarige boekhouder geeft zich uit als een meisje van een jaar of veertien en zit te chatten met een vijftigjarige man die zich uitgeeft als een jongen van een jaar of tweeëntwintig, dat is internet.’ (Zedenrechercheur)

‘We hebben eindeloos gediscussieerd over een gedraging in het kader van een internetzaak. Het “paste niet in mijn wetboek”. Het ging om een volwassen man die aan een meisje van twaalf vroeg zich seksueel te tonen. Het meisje zat zelf op internet te klooiën en op een gegeven moment had ze een volwassen website van ma te pakken. Zij deed zich daarop aanmerkelijk ouder voor dan ze was. Zij ging bloot voor de webcam en de man vroeg haar of ze niet wat in haar vagina kon stoppen. Eerst ging zij met haar eigen vingers naar binnen en daarna ging zij op zoek naar meer spannende objecten en toen kwam ze met de vibrator van moeder om de hoek. De verdachte beweert dat hij nooit heeft geweten dat zij een jong meisje was. De man heeft via internet niet kunnen snappen dat zij zo jong was. Hij zag haar gezicht niet. Je kon uit hetgeen het meisje van zichzelf toonde, daar hebben wij het met kinderpornospecialisten over gehad, niet opmaken dat zij beneden de achttien was. Oh nee, er was geen beeldmateriaal van. Het materiaal was dus niet opgenomen want het was op een live webcamstream, dus je had ook geen ‘kinderporno-vervaardiging’. Uiteindelijk bleef er qua strafbaarstelling dus niets over. Ook artikel 248a Sr was ontoereikend want giften/beloften had ik niet en ook misleiding had ik niet, want eigenlijk misleidde zij hem.’ (Zedenofficier)

Als laatste heeft artikel 248a Sr ook nog betrekking op invloed door ‘de feitelijke verhoudingen’. Jongeren gaan ook buiten de formele betrekkingen van artikel 249 Sr om met volwassenen en kunnen daar ook seks mee hebben. Er duiken bij politie en justitie in dat verband veelvuldig verhalen op van seksuele contacten die jongeren er met volwassenen op nahouden binnen recreatieve relaties. Vooral begeleiders bij allerhande recreatievormen (sport, scouting, hobby et cetera) hebben bij uitstek een sleutelpositie om invloed uit te oefenen op het gedrag van jongeren. Deze sleutelpositie kan dus ook worden aangewend voor seks. Een goede relatie met een recreatieve begeleider kan voor jongeren essentieel zijn: dat geeft een dergelijk persoon naast het leeftijdsverschil (art. 245 en 247 Sr) een enorme invloed dankzij de feitelijke verhoudingen (art. 248a Sr).

‘Een dansleraar wordt vervolgd voor artikel 248a Sr. De dansleraar is vijftientwintig en de aangeefster is zijn vijftienjarige pupil. De dansleraar blijkt ook affaires te hebben (gehad) met andere pupillen, die overigens geen van allen aangifte doen. De medepupillen vinden de aangifte van de vijftienjarige aangeefster merkwaardig, omdat ze de dansleraar recentelijk nog via de sms zou hebben laten weten dat ze een relatie met hem wilde. De aangeefster kreeg van de dansleraar solotraining, werd daardoor zelfverzekerder en kreeg ook meer plezier in de sport en ook in haar leven. De afhankelijkheidscomponent zit hem volgens justitie in de volgende logica: de aangeefster stelt dat ze wel moest instemmen met de seksuele gedragingen, omdat ze anders zou zijn

gedegradeerd. De aangeefster veronderstelt dat ze bij het weigeren van seksueel contact dus achteraan in de pikorde zou zijn geplaatst en uiteindelijk had moeten stoppen bij de dansschool.' (Dossieranalyse)

Artikel 249 Sr

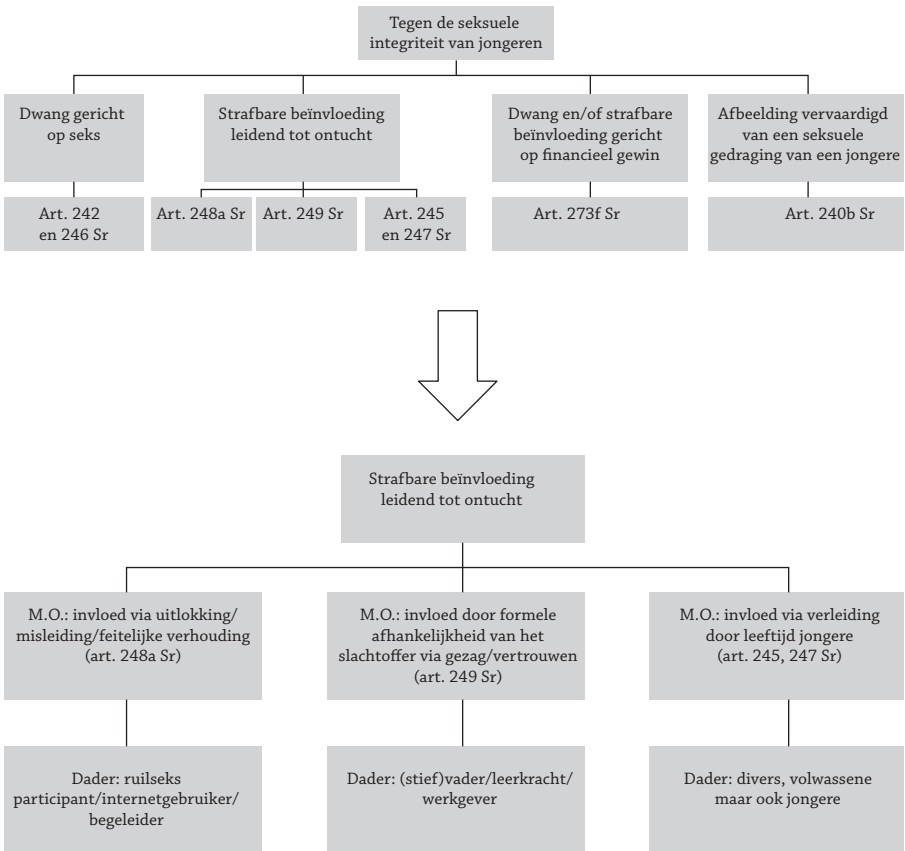
Verwant aan reguliere ontucht is ontucht zoals strafbaar gesteld via artikel 249 Sr en dat ziet toe op de formele afhankelijkheid zoals die bijvoorbeeld aan de orde is tussen vader en dochter of leraar en leerling. Inherent aan de formele betrekking is dat er sprake moet zijn van een zekere hiërarchie waardoor de seks binnen zo'n afhankelijkheidsrelatie zonder meer als kwalijker wordt gekwalificeerd dan daarbuiten. Bovendien heeft zulk seksueel contact vaak dan ook nog eens plaats binnen een vertrouwensrelatie waarbij dat vertrouwen wordt geacht te zijn geschaad.

'Zo'n leraar heeft een verantwoordelijkheid vanuit zijn positie. Die weet dat meisjes verliefd op hem kunnen worden en die heeft ook een speciale verantwoordelijkheid op dat gebied om daar verstandig mee om te gaan. Op het moment dat hij dat niet doet, kan hij natuurlijk gaan vertellen dat hij verliefd is, maar die verantwoordelijkheid hangt gewoon aan zijn beroep en dat geeft hem dus een zwaardere verplichting dan iemand die bijvoorbeeld ander werk heeft en zonder zo'n kader geconfronteerd wordt met een meisje van dertien dat verliefd op hem is. Als het de achttienjarige hulp van de snackbarhouder is of als zij ergens werkt en het is een collega op het werk die in een bepaald betrekking tot haar staat, dan is dat weer een ander soort verhouding dan een leraar van veertig.' (Zedenofficier)

'Bijvoorbeeld de stiefvader die seks heeft met zijn stiefdochter van twaalf jaar. Op het moment dat hij relationele problemen heeft, denkt hij een alibi te hebben om naar zijn stiefdochter toe te gaan voor troost. Hij tilt dat kind van twaalf jaar over de streep heen; de streep die volwassenen van kinderen scheidt. Zij heeft al borsten en hij zegt goed met haar te kunnen praten en met haar moeder niet. En haar moeder heeft ook af en toe de pik op haar en die laat haar ook maar. Hij brengt de stiefdochter overal naartoe en voor de buitenwereld lijken het wel man en vrouw zoals ze met elkaar omgaan. In zijn hoofd is dat niet een kind waar hij pedofiele gevoelens voor zou hebben. Nee, dat meisje is door hem tot een volwassen vrouw gebombardeerd. Dus die vertekening krijgt het en dat kan heel ver gaan. Hij neemt haar mee naar Brugge en ze gaan naar dat grote hotel aan het strand en 's avonds uit eten en ze liggen in dat enorme tweepersoonsbed. Toen kwam van het een het ander.' (Forensisch deskundige)

Met betrekking tot daders van ontucht binnen een formele afhankelijkheidssetting ontstaat in relatie tot de jongere vaak een glad terrein, waarbij het onderscheid tussen niet-seksuele en seksuele intimiteit alsmaar moeilijker blijkt te maken en waardoor steeds verder wordt opgeschoven richting lichamelijke intimiteit. In de regel betreft het situationele ontuchtplegers. Deze hebben zich in de gelegenheid bevonden en hebben vooral daardoor ontucht gepleegd. Bij het ont-

Figuur 1: Handhavingsrepertoire van politie en justitie en de feitelijke toepassing daarvan op seksueel contact met jongeren

breken van die gelegenheid hoeft de motivatie bij dit type daders dus niet dermate groot te zijn dat nieuwe gelegenheden worden gecreëerd om ontuchtig gedrag met andere jongeren voort te zetten. Uiteraard zullen er niettemin ontuchtplegers zijn die bewust of minder bewust ongelijkwaardige posities bekleeden, omdat deze hun directe en mogelijk seksuele toegang verschaft tot jongeren.

5 Bewijs van seksuele contactlegging

Bij de zedenrecherche heeft men het verhaal van de persoonlijk betrokkenen nodig om als primair bewijs te dienen voor een ontuchtig en daardoor strafbaar seksueel voorval. Dat zijn de directe en meest waardevolle bronnen. Wat zedendelicten moeilijk bewijsbaar maakt, in het geval dat de dader ontkent, is dat er vrijwel nooit getuigen zijn die het seksuele voorval kunnen staven. Seks, en zeker

strafbare seks, vindt afgeschermd van derden plaats: enkel de direct betrokkenen kennen de feitelijke situatie. Dat betekent volgens de daderadvocaten dat juist op het gebied van zeden betrekkelijk veel vrijspraak volgt wegens gebrek aan bewijs. Op het moment dat het seksuele voorval echter door zowel de dader als de jongere wordt bevestigd, bijvoorbeeld door de erkenning van een vrijwillige seksuele relatie, kan het bewijs al snel worden rondgemaakt. De door de dader aangevoerde omstandigheden waaronder het seksuele voorval is voorgevallen hoeven niets aan de strafwaardigheid van de blote feiten af te doen. Zelfs eventuele bezwaren van de jongere die zich niet als slachtoffer wil laten bestempelen, kunnen door politie en justitie worden genegeerd daar de jongere via de functie van getuige het voor het strafrecht noodzakelijke bewijs reeds geleverd kan hebben; de persoonlijke beschrijving van het voorval is dus belangrijker dan de persoonlijke waardering van het voorval. Naast de persoonlijke beschrijving is de zedenpolitie ook uit op tastbare bewijzen van een seksuele betrekking. Naast de verklaring moet er nog iets zijn dat kan dienen als steunbewijs. Tegenwoordig zijn chatten en sms'en vormen van interactie waar met name jongeren gebruik van maken.⁵ De zedenpolitie weet vaak via zulke correspondentie de nodige sporen te achterhalen. Door de persoonlijke computer en de mobiele telefoon van de jongere te confisqueren kan in de regel veel bewijs worden verzameld. De geschiedenis van dergelijke datadragers kan interessante informatie opleveren. Daaruit kan blijken dat (a) de jongere en de dader elkaar kennen, (b) de relatie als seksueel valt te typeren, en (c) het ook nog een strafbaar feit oplevert. Uit sms-berichten en/of MSN-contacten kan de seksueel getinte relatie worden aangetoond en in combinatie met een mogelijke verklaring van de jongere is dat vaak voldoende om de dader via het strafrecht aan te pakken.

'Hyves, weblog, Facebook. Daar is een heleboel vanaf te plukken. Voor het bewijs roepen we daarnaast ook vaak op om de computer mee naar het bureau te nemen. Bij het slachtoffer is het geen probleem, dan krijg je de computer bijna altijd mee. Als we bij de dader een doorzoeking mogen doen, dan nemen wij alles mee: computers, cd's, dvd's, usb-sticks, telefoons, harde schijven. Dat is vaak doorslaggevend voor bewijs.' (Zedenrechercheur)

'Uiteindelijk heeft het meisje wel willen verklaren, want haar moeder gaf toestemming voor het verhoor. Verder had moeder allerhande brieven en ook de telefoon van dat meisje was doorgelicht. De moeder had het seksuele voorval mede ontdekt naar aanleiding van sms-berichten en die logen er niet om, dus qua bewijs was het niet zo'n probleem. De dader heeft het uiteindelijk ook gewoon toegegeven, die had ook niet zoveel ruimte op grond van al die sms-berichten die hij ook zelf had verstuurd.' (Zedenofficier)

5 Het is allemaal nog revolutionairder bij de combinatie van deze twee technieken; het nu opkomende mobiele internet via de iPhone en Blackberry biedt immer en overal de mogelijkheid tot (seksuele) communicatie (met en door jongeren).

6 Seksueel actieve jongeren

Met volwassenen

Ook seksueel actieve jongeren worden beschermd tegen de (eigen) verleiding en de (eigen) uitlokking van seksueel contact. Je hoeft als jongere dan ook niet een aseksuele en passieve houding te hebben om juridisch beschermd te worden. In afwijking van het aangehaalde krantenbericht uit de introductie is de leeftijdsgrens van zestien (art. 245 en 247 Sr) en achttien (art. 248a en 249 Sr) jaar volgens politie, justitie en slachtofferadvocaten cruciaal om misbruik onder voorlijke jongeren te bestraffen. Vanuit de ontwikkelingspsychologie is men dan ook kritisch over het veronderstelde verschijnsel van seksueel actievere jongeren en in hoeverre dat serieus moet worden genomen. Volgens deze discipline doen jongeren nu eenmaal ondoordachte dingen, omdat hun hersenen nog niet volledig zijn volgroeid (Ohlrichs 2007; zie ook Crone 2008). Juridisch is het daarom legitiem om deze categorie burgers nog niet volledig handelingsbekwaam te verklaren en dus ook niet op het terrein van seksueel gedrag. Voor jongeren geldt dat zij in extreme mate aan kortzichtigheid kunnen leiden en derhalve tegen eigenhandige gevaarzetting beschermd moeten worden. Met seksuele activiteit is namelijk nog niet gezegd dat jongeren ook verantwoord uiting geven aan hun seksualiteit. Het mag dan mogelijk statistisch vaker dan vroeger voorkomen dat jongeren seksueel actief of actiever zijn, het is niet automatisch zo dat zoiets normatief *normaal* moet worden bevonden. Een zekere sturing en signaalfunctie van onder andere het strafrecht kan daarin wenselijk zijn.

Als het seks met iemand met een meer dan gering verschil in leeftijd betreft of seks binnen de setting van formele afhankelijkheid, dan is aan het begrip invloed snel voldaan, daar in feite via de gelijkstelling van seks aan ontucht wordt geredeneerd. Zoals een zedenofficier opmerkt:

‘Een man van achtentwintig en een meisje van veertien hebben een volledige seksuele relatie. Dan komt de familie van het meisje er op een gegeven moment achter en die schakelen het strafrecht in. Het meisje wil er op dat moment nog niet aan, maar uiteindelijk merkt zij van dit is toch niet goed. De afwikkeling is verder eenvoudig: voldoende is van “u heeft seks gehad met een minderjarige, u wist dat ze minderjarig was en dus u bent fout”. Hoe lief, leuk en aardig het ook was, maar daar is het leeftijdsverschil gewoon te groot.’

De seks wordt in zulke gevallen, vaak gegeven het grote leeftijdsverschil, op zichzelf al zonder meer verwerpelijk bevonden, ongeacht de wijze waarop de dader naar de gedraging heeft toegewerkt en wat het aandeel van de jongere precies heeft behelsd.

‘Een meisje van vijftien werd verliefd op de echtgenoot van haar volleybalcoach. In het gezin van die coach paste zij wel vaker op. Ze had een door haar gewenste seksrelatie met die man. Het meisje was verliefd en wilde geen klacht doen. Het meisje komt later tot inkeer, al is haar eerste verklaring nog onwennig. In de beginfase bleef het meisje volhouden van “ik was toch speci-

aal voor hem en hij zou zijn vrouw voor mij verlaten”. In het begin waren het alleen haar ouders die vervolging wilden. Voor de dader was het toch vooral een seksuele uitlaatklep. Dat leeftijdsverschil is in deze zaak natuurlijk enorm. Die man is uiteindelijk veroordeeld door de politierechter zonder dat ik in eerste instantie schadevergoeding heb gevraagd. Het meisje was toen nog niet echt “wakker” geworden en ze was ook nog in een hevige strijd met haar ouders.’ (Slachtofferadvocaat)

‘Het betreft een zaak van een man van eind dertig waarbij jongens over de vloer komen voor sm-achtige rollenspellen waarvan afbeeldingen worden gemaakt. Diverse jongens blijken in te gaan op een oproep via internet om bij de man langs te komen en een seksavontuur te beleven. Er wordt gefocust op twee jongens: een van vijftien en een ander van zestien jaar. De jongens worden achterhaald via data die ze zelf op een website hadden geplaatst. De jongen van vijftien wordt op zijn thuisadres bezocht. Hij zegt geen aangifte te willen doen van zijn ontdekkingsreis en zijn betrokken ouders scharen zich achter hem. De ietwat oudere jongen van zestien wordt ook thuis opgezocht. De thuissituatie verschilt enorm ten opzichte van de andere jongen. De oudere jongen heeft een wat onbetrokken moeder en lijkt wat ontspoorde trekjes te hebben. De jongen was seksueel namelijk zo actief dat hij met iedereen seks wilde hebben, en de dader zelf heeft hem daar nota bene van moeten weerhouden. Voor dit slachtoffer geldt evenwel dat hij niet meer beschermd kan worden via artikel 245 en 247 Sr daar hij niet meer beneden de zestien is. De man wordt waarschijnlijk vervolgd voor tweemaal vervaardiging kinderporno via artikel 240b Sr en eenmaal ontuchtige handelingen via artikel 247 Sr.’ (Dossieranalyse)

Met jongeren

Seksueel contact met een gering leeftijdsverschil kan ook ontuchtig zijn als het seksuele contact niet voortkomt uit een affectieve relatie. Er wordt in zulke gevallen verondersteld dat het slachtoffer weliswaar impliciet toestemming kan hebben gegeven voor seks en er ogenschijnlijk vrijwillig in mee kan zijn gegaan, maar dat het op basis van het bandeloze karakter desalniettemin ontucht oplevert (zie ook Gooren, 2011b). Bij te veel permissiviteit van het slachtoffer en te weinig dwang van de dader kan de strategie van justitie er namelijk uit bestaan om langs de normatieve weg van ontucht tot een bewezenverklaring te komen.

‘Een jongen van zeventien met een meisje van vijftien. Die is veroordeeld want die gebruikte het meisje. Het was weliswaar vrijwillig dat ze met elkaar naar bed gingen maar de rechter zei van jullie hebben helemaal geen relatie en het is dus geen verkeringsituatie. Die jongen had gewoon tegen het meisje gezegd van: “Goh, zullen we naar boven gaan om te neuken?” en het meisje is daarin meegegaan. De rechter vond het wel onder ontucht vallen, want het is niet normaal hoe er is geacteerd. De vraag is dan wat wel normaal is. Dat is lastig. Wat ook nog een rol speelde, was dat op dezelfde dag ook nog een andere jongen met haar het bed in was gedoken. Namelijk, op het moment

dat de ander met haar klaar was. Deze had met haar seks gehad, ging naar beneden en zijn vriend heeft toen zonder dwang seksuele handelingen met het meisje verricht.’ (Zedenofficier)

Strafbare bandeloosheid is ook relevant voor groepsseks onder jongeren. In plaats van groepsverkrachting kan groepsseks namelijk ook gekwalificeerd worden als collectieve ontucht. Zie bijvoorbeeld Stoffelen (2010) die verhaalt over jongens die meerdere meisjes zouden hebben verkracht in een kelderbox. De verdediging schetst echter een heel ander beeld door te stellen dat het in de leefwereld van de jongeren kennelijk heel gewoon is om met meerdere vrienden in één ruimte seks te hebben met hetzelfde meisje. De meisjes hebben volgens de verdediging geweten wat er gaat gebeuren als je naar de kelderbox komt en dat de meisjes het bovendien allang ‘spannend’ vonden om verschillende mannen te bevredigen. Dat de seks niet in alle gevallen onvrijwillig was blijkt ook uit getuigenverklaringen van sommige slachtoffers die aangeven dat ze het niet erg vonden als hun vriend er soms een derde persoon bijhaalde, maar toen dat er steeds meer werden, werd de collectieve seks dan toch tegen de zin.

Seksuele contacten onder jongeren die vanwege bandeloosheid strafbaar zijn, komen ten slotte ook veelvuldig voor via internet. Nogal wat jongeren lijken bijvoorbeeld via de webcam betrekkelijk achteloos uit de kleren te gaan en/of via sociale-netwerksites offline seksafspraken te maken. Een zedenrechercheur verbaast zich in dat verband over de toch wel erg losse normen die kunnen heersen binnen een jongerencultuur op seksueel gebied (Kamerma & Vasterman 2006). Het soms wel erg makkelijk uit de kleren gaan voor de webcam zou in dat verband een actueel symptoom zijn.

‘Ouders betrappen dochter geregeld naakt voor de computer. Meerdere keren is ze half bloot op de bureaustoel met de webcam op haar vagina gericht betrapt. Vader ziet meerdere penis en die live worden afgetrokken wanneer hij een keer de kamer van zijn dochter binnenstormt en naar haar computerscherm kijkt. Het meisje heeft een jongen van zeventien leren kennen en via een website geven ze MSN-accounts aan elkaar door en daarna hebben ze twee tot drie keer per week contact via MSN. Na erover nagedacht te hebben komt ze tegemoet aan de vraag om haar borsten te laten zien. Ze voelt zich niet gedwongen of bedreigd, ze was nieuwsgierig. Het meisje en de jongen hebben ook simultaan naakt voor de webcam gestaan en zichzelf om beurten gevingerd en afgetrokken. Ze heeft dat niet middels de webcam opgenomen en ze vertrouwt hem dat ook niet gedaan te hebben. Bovendien staat haar hoofd er toch niet op, redeneert ze volgens de zedenrechercheur wat achteloos. Het meisje geeft aan dat de ophef over de online seks onzin is en dat het veiliger is dan wanneer zij met de jongen daadwerkelijk zou afspreken. Ze zouden elkaar opgeilen en dan zou hij verder gaan dan dat zij zou willen en dan zou zij zijn verkracht. Haar computer is inmiddels beveiligd met een tijdslot en kinderslot.’ (Dossieranalyse)

Het seksuele contact tussen jongeren moet blijkens de feitelijke handhaving van ontucht onderdeel zijn van een affectieve relatie die bij voorkeur exclusief en duurzaam is, wil de gedraging strafrechtelijk toelaatbaar zijn. Volgens een zeden-officier is de aard van de verhouding cruciaal:

‘Als zij al langer met elkaar een relatie hebben, waarbij het gewoon als verkering begint met zoenen en dat bouwt zich seksueel gezien verder uit met steeds verdergaande handelingen, dan zit je juist minder snel in strijd met de sociaal ethische norm.’

Seks met vreemden op basis van vluchtig contact is niet alleen in potentie schadelijker maar ook meer bandeloos dan als het seksuele contact op basis van een vaste verkering met een enkeling zou plaatsvinden en mede daarom hoeft de laatste setting niet strafbaar te zijn.

7 Bescherming van het slachtoffer; instemmend maar schadelijk seksueel contact

Met name zedenrechercheurs constateren dat ontuchtplegers een antenne hebben om bepaalde jongeren met ‘een rugzakje’ te selecteren voor seksuele toenadering (zie ook Van Dam 2001). Jongeren die dus een zekere meegaandheid vertonen, doordat het hun ontbreekt aan de competentie weerstand te bieden. Naast de extra kwetsbare jongeren zijn het overigens in het algemeen jongeren die zich in de puberteit bevinden en zich bezighouden met hun uiterlijk, die een risico lopen op het moment dat ze zich als seksueel subject en object gaan gedragen (Egan & Hawkes 2008; Harrison, Manning & McCartan 2010). Een pleger van ontucht werkt vaak heel geleidelijk naar een seksuele ingang toe die de jongere zelf zal bieden daar deze zich alsmaar vertrouwder kan gaan voelen in de nabijheid van de dader (Leberg 1997). Intiem contact wordt gradueel opgevoerd en de jongere wordt op die manier medeplichtig gemaakt aan het seksuele voorval (Warner 2000). Dat vindt zelfs plaats tot op het punt dat niet eens meer duidelijk hoeft te zijn van welke kant nu precies de verleiding en/of uitlokking komt. Dat hoeft ook niet want van de ontuchtpleger wordt hoe dan ook afstand vereist. Die houding dient zich dus ook te uiten in het afslaan van seksuele contacten die door jongeren eventueel zelf worden geïnitieerd. De ‘medeplichtigheid’ van een slachtoffer van ontucht zit hem erin dat in plaats van dwang op een graduele en ogen-schijnlijk instemmende manier wordt toegewerkt naar seksueel contact. Het eigen aandeel daarin kan voor een slachtoffer al genoeg reden zijn de buitenwacht maar niet in te schakelen. Vrijwel inherent aan zedenmisdrijven is dat ze een gesloten karakter hebben en dat maakt dat er ook maar weinig seksuele misstanden aan het licht komen. Slachtoffers doen er vaak het zwijgen toe jegens autoriteiten. In combinatie met het relationele karakter van een seksueel voorval kan de ontucht vaak langdurig blijven voortbestaan (Meuwese 2000; Vervaeke, Bogeaerts & Heylen 2002). Ook allerhande loyaliteitsconflicten met de dader en anderen kunnen daarbij een rol spelen. De ontuchtpleger blijkt vaak langere tijd vrijwel

ongestoord zijn gang te kunnen gaan, omdat de jongere in kwestie uit hoofde van trouw of uit angst voor conflict de stilte niet snel zal doorbreken. De rode draad bij veel ontuchtige situaties is kortom dat sprake lijkt te zijn van een samenzwering tussen dader en slachtoffer. Hierdoor kan het slachtoffer zich schuldig gaan voelen over diens eigen aandeel en bijdrage.⁶

‘Dat kind zoekt gewoon troost. Dat had ze thuis niet, daar had ze alleen maar ruzie, ellende en spanningen. Dat heeft die man geweten want hij kende de thuissituatie. Een kind gaat natuurlijk altijd naar een plek waar het zich veilig voelt en als daar af en toe seks bijkomt, dat neem je dan voor lief. Ze hebben het dan zo leuk samen en het is gezellig en zo’n man probeert natuurlijk verder te gaan. Het is niet zo dat er vanaf de eerste dag seks is geweest, dat is natuurlijk een heel langzaam mechanisme. Eerst een vertrouwensband opbouwen en een heel goede relatie opbouwen en iedere keer een klein stapje verder. Dat begint natuurlijk met zoenen, handje geven en dit en dat en dat gaat dan langzamerhand verder.’ (Slachtofferadvocaat)

‘Er wordt een bepaalde afhankelijkheid gecreëerd. Ze mocht daar blijven oppassen, ze mocht blijven eten en slapen, er werden haar wat gunsten met die manegepaarden verleend. Dus daar maakte hij gebruik van en dan begint het met hele kleine seksuele handelingen. Het is natuurlijk niet onmiddellijk met iemand gemeenschap hebben. Het begint met per ongeluk vastpakken, wat aaien en dat gaat verder en verder. Het gaat heel geleidelijk en daar hebben ze zich niet tegen verzet, tegen die eerste beginhandelingen. Het schuldgevoel bij die jongeren is vaak heel groot, dat ze het zover hebben laten komen.’ (Zedenofficier)

8 Rechtsbescherming van de dader; een kritische kanttekening

De wijze waarop invloed wordt uitgeoefend op jongeren in het kader van seksuele contactlegging, raakt aan wat de zedenpolitie vervat in termen van een *modus operandi* (M.O.). De sociale interactie die aan seksueel contact met een minderjarige voorafgaat, kan door de hantering van invloed achteraf snel suspect worden gemaakt. Zo kan een affectieve relatie worden gezien als verleiding of uitlokking of, om met vakjargon te spreken, grooming (Cravan, Brown, & Gilchrist 2002; Gillespie 2004). Invloed uitoefenen in het kader van seks is echter niet typisch en exemplarisch voor daders van ontucht. Invloed uitoefenen is derhalve een non-descriptieve term. Als criterium is het problematisch, want het komt in alle verhoudingen voor en ook daarbinnen kan het een manier zijn om legaal tot seksueel contact te geraken. In het licht van de gedraging ontucht met jongeren wordt de afgelegde route (lees: invloed) evenwel al snel verdacht (zie ook Gooren, 2011c). Het feit dat er vaak sprake is van een relationele context, maakt dat het slachtof-

6 Over het algemeen criminologische fenomeen collusie, de angst voor onthulling en het niet meewerken aan het naar buiten brengen van misstanden waaronder ook zelf geleden wordt, zie Van de Bunt (2007, 125), die dit in zijn oratie typeert als ‘muren van stilzwijgen’.

fer en de dader een voorgeschiedenis delen van waaruit de zedenpolitie het gedrag van de dader destilleert. Alle niet-seksuele gedragingen van de dader kunnen achteraf geïnterpreteerd worden als voorbereidingshandelingen voor ontucht. Er wordt dan gedacht in termen van een graduele opbouw waarbij empathie en verliefdheid (art. 245 en 247 Sr) en giften en beloften (art. 248a Sr) worden beschouwd als een middel van de dader opdat de jongere geen weerstand tegen de ontucht zal bieden (zie ook Fernandez, Marshall, Lightbody & O'Sullivan 1999). In principe kan dat echter ook pleiten voor de dader. Dergelijk gedrag kan net zo goed geïnterpreteerd worden als een bewijs voor integriteit in plaats van sluwheid, in de zin van het hebben van een affectieve relatie en allerlei hofmakerij⁷ waarbinnen seks slechts één component is waar niet zozeer geraffineerd maar eerder behoedzaam naartoe wordt toegewerkt. Zo kan ook het geven van cadeaus dienen als een bevestiging van een liefdesrelatie en kan het dus onjuist zijn om dat retrospectief op te vatten als een ordinair lokmiddel dat daarmee de verwerpelijkheid van de relatie zou bevestigen. Ook de notie dat een seksueel voorval geheim wordt gehouden en derhalve al laakbaar is kan, anders dan met de kwalijke intenties van de dader, even goed te maken hebben met het feit dat een dergelijke relatie maatschappelijk taboe is of dat seks überhaupt een afgesloten karakter kent. Met betrekking tot de invloed van jonge daders is het daarnaast discutabel in hoeverre de dader er planmatig naar heeft gestreefd om het slachtoffer te misbruiken, of dat het slachtoffer zelfstandig bandeloos is geraakt en daardoor dingen heeft gedaan of toegestaan die achteraf betreurd worden. Formeel juridisch zou een jongen al meerdere strafrechtelijke gedragingen plegen als hij een meisje een drankje aanbiedt en vervolgens seks met haar heeft. Dat kan gegeven de wettelijke leeftijdsgrenzen namelijk worden gezien als verleiding (art. 245 en 247 Sr) en ook als uitlokking (art. 248a Sr). Door de wat onbestemde betekenis is het begrip ontucht soms dus wat al te snel toepasbaar.

9 Afsluitend

Hoe wordt nu in de opsporing en vervolging gestalte gegeven aan de contouren van bescherming van de jongere en de rechtsbescherming van de dader? Personen die seks hebben gehad met een minderjarige vormen een bijzonder heterogene groep. Er is weinig onenigheid tussen de verschillende professionals in de strafrechtspleging over het beschermen van jongeren tegen seksueel contact met volwassenen en al helemaal niet als dat ook nog gepaard gaat met formele afhankelijkheid. Volgens de respondenten die in termen van bescherming denken is de 'instemming' van de jongere in feite niet meer dan een gebrek aan weerstand (zie ook Finkelhor 1984). Op twee punten wordt gesteld dat het criterium instemming onbruikbaar is. Jongeren kunnen hun wil nog niet duidelijk kenbaar maken of beschikken nog niet over een wil die als verantwoord kan worden gekwalificeerd. Het risico bestaat dat bij een veronachtzaming van de kwetsbaardere posi-

7 Zo schrijft Howitt (1995, 176): 'Grooming ... is the steps taken by paedophiles to "entrap" their victims and is in someways analogous to *adult courtship* [cursief JG].'

tie van jongeren hun gebrek aan weerstand en de eventueel door henzelf aangevoerde instemming door daders zelfzuchtig wordt misbruikt (Gooren 2009). Juist door de invloed van de dader kan door het slachtoffer weinig tot geen weerstand zijn geboden en daarom is het in nogal wat situaties misplaatst om van een 'duurzame relatie' te spreken en dan lijkt 'structureel misbruik' meer op zijn plaats. De invloed van de dader kan een methode zijn om zo min mogelijk weerstand bij de jongere te ontlokken en subtiel naar de gedraging van ontucht toe te werken. Hierdoor zal de invloed van de dader op het slachtoffer objectief gezien vaak weinig voorstellen. Het feit dat de manier van invloed door de officier van justitie nauwelijks hoeft te worden geoperationaliseerd, maakt dat echter weinig problematisch. Als uitgangspunt geldt namelijk dat personen zich überhaupt dienen te onthouden van seksueel contact met jongeren en dus ongeacht hoe dat contact is ontsproten. Een strikte hantering van de juridische leeftijdsgrens biedt derhalve de nodige houvast voor politie en justitie. Dat is veel makkelijker en eenduidiger en levert bewijstechnisch ook de minste problemen. Jongeren kunnen via de strafbaarstelling van ontucht beschermd worden tegen personen waar ze in seksueel opzicht geen duidelijk 'neen' tegen hebben kunnen zeggen en/of tegen seksuele contacten waarvan ze achteraf spijt hebben.

Tussen de verschillende professionals bestaan wel meningsverschillen met betrekking tot het eigen aandeel van het minderjarige slachtoffer in relatie tot de strafmaat en de eis tot schadevergoeding welke de volwassen dader boven het hoofd hangt. Het gaat dan om de verwijtbaarheid van de dader. Een zedenofficier merkt in dat verband op:

'Wat ik dan wel lastig vind in dat soort zaken is dat zo'n meisje zegt dat ze het vreselijk heeft gevonden en met een enorme schadevergoedingseis komt. Want eigenlijk heeft ze een hele mooie, leuke en liefdevolle eerste relatie gehad. Iets wat heel veel meiden van die leeftijd niet kunnen zeggen. Met jongens van eigen leeftijd mag het allemaal, maar dat kan heel vervelend 'lompe jongens'-gedrag opleveren. Terwijl deze man voor haar ging en er was iets tussen hen twee. Dan vind ik het lastig als zo'n meisje achteraf zegt dat ze er hele grote problemen mee heeft. Met die relatie heeft ze geen problemen gehad, maar met de reactie van de omgeving. Dat zijn hele lastige dingen, maar dit soort zaken vervolgen we wel.'

Voorals seksueel actieve jongeren die zich in hun latere tienerjaren bevinden, kunnen in dat verband een troeblerende rol hebben gespeeld. Wat betreft de vraag of de verschillende respondenten de opsporing en vervolging van ontucht vanuit hun rechtsgevoel al dan niet wenselijk vinden, kan worden opgemerkt dat vooral in de sfeer van seksuele contacten tussen jongeren onderling onenigheid bestaat. Het gaat dan om de strafwaardigheid van de gedraging. Wat moet onder het begrip 'gering leeftijdsverschil' worden verstaan en wanneer is iets een 'affectieve relatie'? Ook is onduidelijk hoe de vastomlijnde juridische categorie 'minderjarigen' en de meer diffuse sociaalpsychologische categorie 'jongeren' zich tot elkaar verhouden. Is seksueel contact onder jongeren dat is ontkoppeld van liefde op zichzelf schadelijk en daarmee strafbaar? Wanneer gaat wederzijdse exploratie

onder jongeren met andere woorden over in eenzijdig misbruik? De te onderscheiden rol van het slachtoffer is in de jeugdige settings temeer relevant omdat zich onder jongeren een enorm grijs gebied aftekent wat betreft seksuele toespelingen over en weer (Veraart 1997; Wagenaar 2005). Het probleem met de onderzochte ontuchtartikelen is dat ze bedoeld zijn voor specifieke misbruiksituaties, maar in de praktijk kunnen ze van toepassing zijn op heel veel situaties. Het risico bestaat dat een juridisch begrip zoals ontucht als semantisch sleepnet, gelijk aan het begrip 'onveilig' zoals uitgewerkt door Boutellier (2005), gaat opereren daar het meer en meer seksuele gedragingen en daders strafrechtelijk relevant kan maken. Dat is met name aan de orde als moraliteit (normatief) in plaats van schade (empirisch) het uitgangspunt van de bestraffing lijkt te zijn.

Literatuur

- Blommaert, J. & K. Verfaillie (2009) Discoursanalyse. In: T. Decorte & D. Zaitch (red.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Den Haag: Acco, 311-337.
- Boutellier, H. (2005) *Meer dan Veilig. Over bestuur, bescherming en burgerschap*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Bovenkerk, F. e.a. (2004) 'Loveboys' of modern pooierschap in Amsterdam. Utrecht: Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen.
- Brownlie, J. (2001) The 'Being Risky' Child: Governing Childhood and Sexual Risk. *Sociology*, 35(2), 519-537.
- Bullens, R.A.R. & J.E. van Horn (2000) Daad uit 'liefde': gedwongen prostitutie van meisjes. *Justitiële verkenningen*, 26(6), 25-41.
- Bunt, H. van de (2007) Muren van stilzwijgen. In: H. van de Bunt, P. Spierenburg & R. van Swaaningen (red.), *Drie perspectieven op sociale controle*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 113-136.
- Cravan, S., S. Brown & E. Gilchrist (2002) Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Agression*, 12(3), 287-299.
- Crone, E. (2008) *Het puberende brein*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Dam, C. van (2001) *Identifying Child Molesters: Preventing Child Sexual Abuse by Recognizing the Patterns of the Offenders*. New York: The Haworth Press.
- Egan, R.D. & G. Hawkes (2008) Endangered Girls and Incendiary Objects: Unpacking the Discourse on Sexualization. *Sexuality & Culture*, 12(4), 291-311.
- Fernandez, Y.M., W.L. Marshall, S. Lightbody & C. O'Sullivan (1999) The Child Molester Empathy Measure: Description and examination of its reliability and validity. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 11, 17-32.
- Finkelhor, D. (1984) *Child Sexual Abuse: New Theory and Research*. New York: Free Press.
- Gillespie, A. (2004) 'Grooming': definitions and the law. *New Law Journal*, 154, 586-587.
- Gooren, J.C.W. (2009) Over de bestraffing van ontucht met instemming van jongeren. *PROCES*, 88(4), 220-232.
- Gooren, J.C.W. (2011a) Deciphering the ambiguous menace of sexuality for the innocence of childhood. *Critical Criminology*, 19(1), 29-42.
- Gooren, J.C.W. (2011b) Seksueel grensoverschrijdend gedrag en ontucht; wiens grens? *Justitiële verkenningen*, 37(1), 90-104.
- Gooren, J.C.W. (2011c) Ongelijkwaardige seks. Enkele reflecties op de strafrechtelijke handhaving van ontucht met jongeren. *Delikt en Delinkwent*, 41(2), 132-152.

- Graaf, H. de, M. Hoing, M. Zaagsma & I. Vanwesenbeeck (2007) *Tienerseks. Vormen van instrumentele seks onder tieners*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum/Utrecht: Rutger Nisso Groep.
- Harrison, K., R. Manning & K. McCartan (2010) Multi-Disciplinary Definitions and Understandings of 'Paedophilia'. *Social & Legal Studies*, 19(4), 481-496.
- Hawkes, G. & Egan, R.D. (2008) Landscapes of Erotophobia: The Sexual(ized) Child in the Postmodern Anglophone West. *Sexuality & Culture*, 12(4), 193-203.
- Howitt, D. (1995) *Paedophiles and Sexual Offences Against Children*. Oxford, UK: John Wiley and Sons.
- Kamerman, S. & J. Vasterman (2006) 'Kleed je eens uit en ga dan voor de webcam staan!' *NRC Handelsblad*, 27 mei.
- Kerstens, J. (te verschijnen) *Risico's van online seksuele activiteiten voor jongeren: een literatuuronderzoek*. Veiligheidsstudies. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Killias, M. (2000) The emergence of a new taboo: the desexualization of youth in western society since 1800. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 8(4), 459-477.
- Leberg, E. (1997) *Understanding Child Molesters: Taking Charge*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Levine, J. (2002) *Harmful to Minors: The Perils of Protecting Children from Sex*. Minneapolis: University of Minneapolis Press.
- Meuwese, S. (2000) Aangifte van seksueel misbruik. *Justitiële verkenningen*, 26(6), 68-76.
- Ohrlichs, Y. (2007) Normale seksuele ontwikkeling. In: A.P. van Wijk, R.A.R. Bullens & P. van den Eshof (red.), *Facetten van zedencriminaliteit*. Den Haag: Reed Business Information, 15-35.
- Stoffelen, A. (2010) 'Allemaal met hetzelfde meisje'. *de Volkskrant*, 8 april.
- Veraart, C. (1997) *Valse zeden: valse aangiften in zedenzaken*. Amsterdam: Balans.
- Vervaeke, G., S. Bogeaerts & A. Heylen (2002) Onderkennen van seksueel misbruik bij kinderen. In: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H.L.G.J. Merckelbach & H.F.M Crombach (red.), *Het Recht van Binnen; Psychologie van het Recht*. Deventer: Kluwer, 177-200.
- Wagenenaar, W.A. (2005) Sexual Semiotics or the Case of the Popular Policeman. In: W.A. Wagenaar & H. Crombach (red.), *The Popular Policeman and Other Cases*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 235-250.
- Warner, S. (2000) *Understanding Child Sexual Abuse: Making the Tactics Possible*. Gloucester: Handsell.
- Wolak, J., D. Finkelhor, K.J. Mitchell & M.L. Ybarra (2008) Online 'Predators' and Their Victims: Myths, Realities, and Implications for Prevention and Treatment. *American Psychologist*, 63(2), 111-128.